

Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
MACIEJ SZPUNAR
5 päivänä maaliskuuta 2020¹

Yhdistetyt asiat C-698/18 ja C-699/18

SC Raiffeisen Bank SA
vastaan
JB (C-698/18)
ja
BRD Groupe Société Générale SA
vastaan
KC (C-699/18)

(Ennakkoratkaisupyyntö – Tribunalul Specializat Mureş (Mureşin erityistuomioistuin, Romania))

Ennakkoratkaisupyyntö – Direktiivi 93/13/ETY – Sopimusehtojen kohtuuttomuuden toteaminen – Henkilökohtaista luottoa koskeva luottosopimus – Menettelysäännöt tuomioistuimessa – Tavanomaisen menettelyn mukainen kanne, jota ei koske vanhentumisaika – Yksittäinen varallisuus oikeuksia koskeva, tavanomaisen menettelyn mukainen kanne, jota koskee vanhentumisaika – Objektiiivinen ajankohta, josta lähtien kuluttaja on ollut tietoinen kohtuuttoman sopimusehdon olemassaolosta

1. Nyt käsiteltävät ennakkoratkaisupyyntö koskevat direktiivin 93/13/ETY² tulkintaa siinä erityisessä asiayhteydessä, että luottosopimukset on täytetty kokonaan. Toisin sanoen unionin tuomioistuin voi näiden pyyntöjen avulla selvittää, voidaanko tätä direktiiviä soveltaa edelleen sen jälkeen, kun sopimus on kokonaisuudessaan täytetty, ja voidaanko kohtuuttomina pidettyjen sopimusehtojen nojalla saatujen määrien palauttamista koskevaan kanteeseen tarvittaessa soveltaa kolmen vuoden vanhentumisaikaa, joka alkaa kulua sopimuksen päättymisestä. Kyse on siis lähinnä sen määrittämisestä, miten pitkälle suoja, joka kuluttajille mainitussa direktiivissä annetaan, ulottuu ajallisesti.

I Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Unionin oikeus

2. Direktiivin 93/13 2 artiklan b alakohdan mukaan direktiivissä tarkoitetaan ”kuluttajalla” jokaista luonnollista henkilöä, joka tämän direktiivin kattamia sopimuksia tehdessään ei harjoita ammatti- tai liiketoimintaa.

¹ Alkuperäinen kieli: ranska.

² Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annettu neuvoston direktiivi (EYVL 1993, L 95, s. 29).

3. Mainitun direktiivin 6 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja että sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja.”

B Romanian oikeus

4. Elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisten sopimusten kohtuuttomista ehdoista 6.11.2000 annetun lain nro 193/2000 (Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între profesioniști și consumatori; Monitorul Oficial al României nro 560, 10.11.2000), joka on julkaistu uudelleen vuonna 2012 (Monitorul Oficial al României nro 543, 3.8.2012), sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna vuonna 2014 (jäljempänä laki nro 193/2000), 1 §:n 3 momentissa elinkeinonharjoittajia kielletään ottamasta kuluttajien kanssa tekemiinsä sopimuksiin kohtuuttomia ehtoja. Lisäksi kyseisen lain 6 §:ssä säädetään, että kohtuuttomilla sopimusehdoilla ei ole vaikutuksia kuluttajaan nähden.

5. Mainitun lain 12 §:n 1 ja 4 momentissa säädetään seuraavaa:

”1. Jos vakiosopimusten todetaan sisältävän kohtuuttomia ehtoja, 8 §:ssä tarkoitettujen valvontaviranomaisten on saatettava asia tapauksen mukaan joko elinkeinonharjoittajan asuin- tai kotipaikan tuomioistuimen käsiteltäväksi ja vaadittava, että elinkeinonharjoittaja veloitetaan muuttamaan voimassa olevia sopimuksia poistamalla kohtuuttomat ehdot.

--

4. Se, mitä 1–3 momentissa säädetään, ei rajoita kohtuuttoman ehdon sisältävästä vakiosopimuksesta kärsivän kuluttajan oikeutta vedota sopimusehdon pätemättömyyteen kanteessa tai liitännäisesti laissa säädetyin edellytyksin.”

6. Vuoden 1864 siviilikoodeksin (Codul civil), jota sovellettiin pääasioissa kyseessä olevien sopimusten tekopäivänä, 993 §:ssä säädetään muun muassa, että henkilöllä, joka luulee olevansa velallinen ja erehdyksessä maksaa velan, on oikeus vaatia summa takautuvasti velkojalta.

7. Vanhentumisajoista 10.4.1958 annetun asetuksen nro 167 (Decretul nr. 167/1958 privind prescripția extintivă; Monitorul Oficial al României nro 19, 21.4.1958), joka on julkaistu uudelleen, 1 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Maksua koskeva kanneoikeus lakkaa vanhentuneena, jos kannetta ei ole nostettu laissa säädetyssä määräajassa.

Päävaatimusta koskevan kanneoikeuden lakkaaminen merkitsee liitännäisoikeuksia koskevan kanneoikeuden lakkaamista.”

8. Kyseisen asetuksen 2 §:n mukaan ”oikeustoimen pätemättömyyteen voidaan vedota milloin tahansa kanteella tai liitännäisesti”.

9. Kyseisen asetuksen 7 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Vanhentumisaika alkaa kulua siitä päivästä, jona kanneoikeus tai oikeus vaatia pakkotäytäntöönpanoa syntyy.

Niiden velvoitteiden osalta, jotka on täytettävä velkojan vaatimuksesta tai joiden täyttämiseksi varattua määräaikaa ei ole vahvistettu, vanhentumisaika alkaa kulua siitä päivästä, jona oikeussuhde syntyy.”

10. Saman asetuksen 8 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Lainvastaisesta menettelystä aiheutuneiden vahinkojen korvausta koskevan kanneoikeuden vanhentumisaika alkaa kulua siitä päivästä, jona vahinkoa kärsinyt henkilö sai tiedon tai hänen olisi pitänyt saada tieto sekä vahingosta että siitä vastuussa olevasta henkilöstä.

Edellisen momentin säännöksiä sovelletaan myös perusteettoman edun tapauksessa.”

II Pääasiat ja ennakkoratkaisukysymykset

A Asia C-698/18, Raiffeisen Bank

11. Pääasian vastapuoli teki kesäkuussa 2008 SC Raiffeisen Bank SA:n (jäljempänä Raiffeisen Bank) kanssa luottosopimuksen 84 kuukauden ajaksi, joka päättyi vuonna 2015, jolloin laina oli maksettu kokonaisuudessaan takaisin.

12. Koska vastapuoli katsoi, että tietyt sopimusehdot olivat kohtuuttomia, hän nosti joulukuussa 2016 Judecătoria Târgu-Mureşissa (Târgu-Mureşin ensimmäisen asteen tuomioistuin, Romania) kanteen, jossa hän vaati kyseisten ehtojen toteamista kohtuuttomiksi, niiden perusteella maksettujen summien palauttamista sekä lakisäateisten korkojen maksamista.

13. Raiffeisen Bank esitti oikeudenkäyntiväitteen vastapuolen asiavaltuuden puuttumisesta väittäen, ettei tällä ollut enää laissa nro 193/2000 tarkoitettua kuluttajan asemaa, koska kanteen nostamispäivänä osapuolten väliset sopimussuhteet olivat jo päättyneet sen vuoksi, että luottosopimus oli edellisenä vuonna täytetty täysimääräisesti ja näin ollen päättynyt.

14. Ensimmäisen asteen kansallinen tuomioistuin hyväksyi vastapuolen kanteen kokonaisuudessaan.

15. Raiffeisen Bank katsoi, että tämä ratkaisu oli sille vastainen, ja valitti ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen toistaen väitteensä, jonka mukaan vastapuoli oli menettänyt kuluttajan asemansa ennen kanteen nostamista, koska luottosopimus oli päättynyt sopimuksen täysimääräisen täyttämisen vuoksi.

16. Tässä tilanteessa Tribunalul Specializat Mureş (Mureşin erityistuomioistuin, Romania) päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset kyseessä olevissa kahdessa asiassa:

”1) Sallitaanko [direktiivin 93/13] säännöksissä, erityisesti kyseisen direktiivin johdanto-osan 12, 21 ja 23 perustelukappaleessa, 2 artiklan b alakohdassa, 6 artiklan 1 kohdassa, 7 artiklan 2 kohdassa ja 8 artiklassa prosessiautonomian periaatteen sekä vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteen mukaisesti oikeussuojakeinojen kokonaisuus, joka koostuu tavanomaisen menettelyn mukaisesta kanteesta, jota ei koske vanhentumisaika ja jossa vaaditaan toteamaan joidenkin kuluttajasopimukseen sisältyvien sopimusehtojen kohtuuttomuus, ja yksittäisestä varallisuus oikeuksia koskevasta, tavanomaisen menettelyn mukaisesta kanteesta, jota koskee vanhentumisaika ja jolla tavoitellaan [mainitun] direktiivin päämäärää poistaa kaikkien kuluttajien kannalta kohtuuttomaksi todetun sopimusehdon nojalla syntyneiden ja täytettyjen velvoitteiden vaikutukset?

- 2) Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, ovatko samat säännökset esteenä siviilioikeudellisten oikeussuhteiden varmuutta koskevan periaatteen soveltamiseen perustuvalla tulkinnalla, jonka mukaan objektiivinen ajankohta, josta lähtien kuluttajan täytyi tietää tai hänen olisi pitänyt tietää kohtuuttoman sopimusehdon olemassaolosta, on ajankohta, jona luottosopimuksen, jossa hän oli kuluttajan asemassa, voimassaolo on päättynyt?”

B Asia C-699/18, BRD Groupe Société Générale

17. Pääasian vastapuoli ja toinen asianosainen yhteisluotonottajana tekivät toukokuussa 2003 BRD Groupe Société Générale SA:n kanssa luottosopimuksen. Luotto katsottiin suoritetuksi maaliskuussa 2005 ennenaikaisen takaisinmaksun vuoksi, ja luottosopimus päättyi.

18. Vastapuoli nosti heinäkuussa 2016 eli yli kymmenen vuotta myöhemmin Judecătoria Târgu-Mureşissa kanteen, jossa hän vaati kyseisen sopimuksen ehtojen toteamista kohtuuttomiksi. Vastapuoli pyysi myös kyseisten ehtojen toteamista pätemättömiksi ja kaikkien niiden perusteella maksettujen summien palauttamista sekä lakisääteisen koron maksamista palautettaville määrille.

19. BRD Groupe Société Générale vetosi siihen, ettei vastapuoli ollut enää kuluttajan asemassa, kun otetaan huomioon, että oikeudenkäynnin alkaessa asianosaisten väliset suhteet olivat päättyneet ja että sopimus oli päättynyt 11 vuotta aiemmin ennenaikaisen takaisinmaksun vuoksi.

20. Ensimmäisen asteen kansallinen tuomioistuin hyväksyi kanteen osittain.

21. BRD Groupe Société Générale katsoi, että ratkaisu oli sille vastainen, ja valitti ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen toistaen väitteensä, jonka mukaan vastapuoli oli menettänyt kuluttajan asemansa 11 vuotta ennen kanteen nostamista, kun luottosopimus oli päättynyt ennenaikaisen takaisinmaksun vuoksi.

22. Näissä olosuhteissa Tribunalul Specializat Mureş päätti keskeyttää asian käsittelyn ja esittää unionin tuomioistuimelle samat kaksi ennakkoratkaisukysymystä kuin asiassa C-698/18. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin korostaa kuitenkin, että asiassa C-699/18 vastapuoli nosti kanteen sopimusehtojen kohtuuttomuuden toteamiseksi 11 vuotta luottosopimuksen päättymisen jälkeen eli sen jälkeen, kun kolmen vuoden vanhentumisaika, jonka kansallinen lainsäätäjä on säätänyt varallisuusoikeuksiin vetoamiselle, oli päättynyt.

III Asian käsittelyn vaiheet unionin tuomioistuimessa

23. Unionin tuomioistuimen presidentin 12.12.2018 tekemällä päätöksellä asiat C-698/18 ja C-699/18 yhdistettiin kirjallista ja suullista käsittelyä sekä tuomion antamista varten.

24. Kirjallisia huomautuksia ovat esittäneet pääasian asianosaiset asian C-698/18 vastapuolta lukuun ottamatta, Romanian, Tšekin, Puolan ja Portugalin hallitukset sekä Euroopan komissio.

25. Samat osapuolet olivat edustettuina 12.12.2019 pidetyssä istunnossa.

IV Asian tarkastelu

26. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyrkii ennakkoratkaisukysymyksillään selvittämään lähinnä, onko direktiivi 93/13 esteenä sellaisen kanteen vanhentumiselle, jossa vaaditaan korvaamaan kohtuuttomaksi todetun sopimusehdon nojalla suoritetuja maksuja, jos kyseisen sopimusehdon sisältämä sopimus on kokonaan täytetty. Toiseksi se pohtii, onko kyseinen direktiivi esteenä sille, että tällaiseen kanteeseen sovelletaan kolmen vuoden vanhentumisaikaa, joka alkaa kulua sopimuksen

päättymisestä. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tarkastelee näitä kysymyksiä jäsenvaltioiden prosessiautonomian rajojen näkökulmasta. Koska jokaista tapausta, jossa pohditaan, onko kansallinen menettelysääntö näiden rajojen mukainen, on tarkasteltava ottaen huomioon tämän säännön merkitys koko menettelyssä, sen kulku sekä sen erityispiirteet,³ näitä kysymyksiä on mielestäni tarkasteltava yhdessä.

27. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo lisäksi, että sen ongelmana on määrittää, mihin asti direktiivin 93/13 2 artiklan b alakohdassa tarkoitetun kuluttajan asema ulottuu ajallisesti. Se ei esitä tätä nimenomaista kysymystä mutta toteaa, että on määritettävä, onko kyseistä direktiiviä sovellettava senkin jälkeen, kun sopimus on täytetty kokonaisuudessaan, jos sopimuksen tehnyt henkilö on kiistatta ollut kuluttajan asemassa kohtuuttomia ehtoja sisältävän sopimuksen tekohetkellä.

28. Edellä esitetyn perusteella tutkin ensin ennakkoratkaisukysymysten tutkittavaksi ottamisen edellytykset (A osa), ja jotta niihin voidaan antaa hyödyllinen vastaus, esitän aluksi, miten Romanian oikeuden mukaan määräytyvät seuraamukset, joita sovelletaan, kun elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan väliseen sopimukseen on sisällytetty kohtuuttomia ehtoja (B osa). Tämän jälkeen käsittelen problematiikkaa, joka liittyy direktiivin 93/13 sovellettavuuteen kokonaan täytettyihin sopimuksiin (C osa). Lopuksi määrittelen jäsenvaltioiden prosessiautonomiasta koskevien rajoitusten kannalta, onko kyseinen direktiivi esteenä sellaisen kanteen vanhentumiselle, jossa vaaditaan korvaamaan kohtuuttomaksi todetun sopimusehdon nojalla suoritettuja maksuja, jos kyseisen sopimusehdon sisältämä sopimus on täytetty kokonaan, ja sille, että kolmen vuoden vanhentumisaika alkaa kuluu sopimuksen päättymisajankohdasta (D osa).

A Tutkittavaksi ottaminen

29. Asian C-699/18 vastapuoli väittää ensisijaisesti, että ennakkoratkaisukysymykset on jätettävä tutkimatta.

30. Se toteaa ensinnäkin, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyrkii ennakkoratkaisukysymyksillään selvittämään, onko kansallisessa laissa säädettyä määräaika asian saattamiseksi kyseisen tuomioistuimen käsiteltäväksi noudatettu. Ennakkoratkaisukysymyksen ei kuitenkaan pidä koskea kansalliseen oikeuteen liittyviä näkökohtia vaan unionin oikeuden tulkintaa. Toiseksi vastapuoli toteaa, että olisi vastoin kuluttajansuojan perustana olevaa ajatusta rajoittaa kohtuuttomaksi todetusta sopimusehdosta johtuvaa palauttamista koskevia vaikutuksia.

31. En yhdy vastapuolen esittämiin varauksiin.

32. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyrkii ennakkoratkaisukysymyksillään selvittämään unionin oikeuden tulkintaan liittyvät seikat, joiden avulla se voi määrittää, ovatko kansallinen lainsäädäntö ja sen siitä esittämä tulkinta yhteensopivia direktiivillä 93/13 käyttöön otetun kuluttajansuojajärjestelmän kanssa. Koska esitetyt kysymykset koskevat unionin oikeuden tulkintaa, unionin tuomioistuimen on lähtökohtaisesti ratkaistava ne.⁴ Lisäksi, jos katsottaisiin, että ennakkoratkaisukysymykset on jätettävä tutkimatta sen vuoksi, että sopimusehdon kohtuuttomuuden toteamisesta aiheutuvan palautuksen vaikutusten rajoittaminen olisi vastoin kuluttajansuojan perustana olevaa ajatusta, otettaisiin ennalta kantaa näihin kysymyksiin annettavaan vastaukseen.

3 Ks. vastaavasti tuomio 5.12.2013, Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León (C-413/12, EU:C:2013:800, 34 kohta).

4 Ks. tuomio 1.7.2010, Sbarigia (C-393/08, EU:C:2010:388, 19 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

33. Ehdotan kuitenkin, että unionin tuomioistuin katsoo, ettei se ole toimivaltainen vastaamaan asiassa C-699/18 esitettyihin kysymyksiin. Käsiteltävässä asiassa kyseessä oleva sopimus tehtiin vuonna 2003, ja se päättyi vuonna 2005 eli ennen 1.1.2007, jolloin Romania liittyi Euroopan unioniin. Unionin tuomioistuin on toimivaltainen tulkitsemaan unionin oikeutta, siltä osin kuin kyse on unionin oikeuden soveltamisesta jäsenvaltiossa, siitä päivästä lähtien, jolloin jäsenvaltio on liittynyt Euroopan unioniin.⁵ Unionin tuomioistuin on kuitenkin samasta syystä toimivaltainen vastaamaan asiassa C-698/18 esitettyihin kysymyksiin, jotka koskevat vuonna 2008 tehtyä sopimusta.

B Seuraamus, jota Romanian oikeuden mukaan on sovellettava direktiivin 93/13 täytäntönnpanon osalta

1. Suhteellinen tehottomuus, suhteellinen pätemättömyys ja ehdoton pätemättömyys Romanian oikeuden mukaan

34. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ilmaisee selvästi ennakkoratkaisupyynnössään, että Romanian oikeudessa on käytössä oikeussäännön noudattamatta jättämisestä kolme erilaista siviilioikeudellista seuraamusta, nimittäin suhteellinen tehottomuus, suhteellinen pätemättömyys ja ehdoton pätemättömyys. Se täsmentää, että koska pääasioiden taustalla oleviin sopimuksiin sovellettavasta aineellisesta oikeudesta ei niiden tekohetkellä ole ollut nimenomaisia säännöksiä, Romanian lakia tulkitaan kansallisen oikeuskäytännön ja oikeuskirjallisuuden perusteella sellaisen siviilioikeudellisten oikeustoimien pätemättömyyttä koskevan oikeudellisen järjestelyn määrittämiseksi, jonka lainsäätjä on halunnut ottaa käyttöön kansallisella tasolla.⁶

35. Pätemättömyys seuraamuksena aiheuttaa sen, että säännösten vastaisesti toteutetulla toimella ei ole oikeusvaikutuksia. Seuraamuksena on suhteellinen pätemättömyys tai ehdoton pätemättömyys riippuen sen (yksittäisen tai yleisen) intressin luonteesta, jota on suojeltu säännöksellä, jota siviilioikeudellista oikeustointa toteutettaessa on rikottu.

36. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että suhteellinen pätemättömyys on seuraamus yksityisen edun turvaavan pakottavan oikeussäännön noudattamatta jättämisestä ja että suhteelliseen pätemättömyyteen perustuvaa kannetta koskee vanhentumisaika. Ehdoton pätemättömyys puolestaan on seuraamus siitä, että siviilioikeudellista tointa toteutettaessa ei ole noudatettu oikeussääntöä, jolla suojellaan oikeusjärjestyksen perusteisiin perustuvalla pakottavalla oikeussäännöllä suojattua yleistä etua. Suojatun edun vuoksi ehdoton pätemättömyys ei korjaannu suostumuksella, joten kuluttaja, joka voi vedota tähän pätemättömyyteen, ei voi luopua vetoamasta siihen. Siihen voivat vedota intressin omaavat henkilöt, elimet, joille tämä oikeus on annettu laissa, ja sen voivat ottaa huomioon tuomioistuimet viran puolesta.⁷ Ehdottoman pätemättömyyden toteamista koskeva kanne ei vanhene, joten pätemättömyyteen voidaan vedota milloin tahansa kanteella tai liitännäisesti.

⁵ Ks. tuomio 10.1.2006, Ynos (C-302/04, EU:C:2006:9, 36 kohta) ja Romanian osalta määräys 3.7.2014, Tudoran (C-92/14, EU:C:2014:2051, 26–29 kohta).

⁶ Huomaatan, että uudessa siviililaissa, joka tuli voimaan 1.10.2011, tehdään ero suhteellisen pätemättömyyden ja ehdottoman pätemättömyyden välillä. Ks. Fircă, M. C., ”Considerations upon the Nullity of the Civil Legal Act in the Regulation of the New Romanian Civil Code”, *Journal of Law and Public Administration*, 2015, osa 1(1), s. 54 ja Hinescu, A., ”The Nullity of a Merger under Romanian Law”, *European Company Law*, osa 10(2), 2013, s. 53. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa vain vuoden 1864 siviililakiin pääasioiden taustalla oleviin sopimuksiin sovellettavien oikeussääntöjen osalta.

⁷ Oikeuskirjallisuudesta tosin ilmenee, että jo vuoden 1864 siviililain voimassa ollessa toimivalta ottaa ehdoton pätemättömyys huomioon viran puolesta oli kiistanalainen. Jotkut kirjoittajat katsoivat, että jos kumpikaan asianosaisista ei ollut nostanut ehdotonta pätemättömyyttä koskevaa kannetta, kansallinen tuomioistuin ei voinut lausua oikeusriidan taustalla olleen sopimuksen pätemättömyydestä. Jos sopimuksesta johtuvien velkojen maksamista koskevaa kannetta käsittelevä tuomioistuin totesi sopimuksen pätemättömäksi, sen oli hylättävä kanne perusteettomana lausumatta sopimuksen pätevydestä. Ks. Fircă, M. C., ”Considerations upon the Nullity of the Civil Legal Act in the Regulation of the New Romanian Civil Code”, *Journal of Law and Public Administration*, 2015, osa 1(1), 2015, s. 56 oikeuskirjallisuusviittauksineen.

37. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen selitysten mukaan ehdoton pätemättömyys vaikuttaa Romanian oikeuden perusteella taannehtivasti oikeustoimen toteuttamisesta lähtien (ex tunc -vaikutus). Tästä periaatteesta on kuitenkin joitakin poikkeuksia, joita sovellettaessa ehdottomasta pätemättömyydestä seuraa ex nunc -vaikutus. Näin on silloin, kun vilpittömässä mielessä toimiva kiinteän omaisuuden tuoton haltija saa sinä ajanjaksona saamansa tuoton, jolloin hän on toiminut vilpittömästi. Lisäksi ehdoton pätemättömyys johtaa aikaisemman tilanteen palauttamiseen (restitutio in integrum), mikä ilmenee siten, että pätemättömän oikeustoimen perusteella tehdyt suoritukset palautetaan. Sopimusten, joilla molemmat osapuolet sitoutuvat suorituksiin, osalta palautus suoritetaan perusteettoman edun palauttamista koskevan sääntelyn perusteella ja palauttamiskanteilla.

38. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan Romanian oikeuden perusteella on erotettava toisistaan ehdottoman pätemättömyyden toteamista koskeva kanne, joka ei vanhene, ja suoritusten palauttamista koskeva kanne, joka on varallisuus oikeudellinen kanne ja jota aina koskee vanhentumisaika. Suoritusten palauttamista koskevan kanteen edellytyksenä on kuitenkin pätemättömyyttä koskeva aikaisempi ratkaisu, koska oikeus vaatia palautusta syntyy vasta pätemättömäksi julistamisen jälkeen. Tästä on olemassa poikkeuksia, joiden ansiosta palauttamiskanteen vanhentumista koskevia sääntöjä voidaan soveltaa lievemmin. Yhtä näistä poikkeuksista sovelletaan silloin, kun menettelyllisesti ei ole esitetty kahta vaatimusta (pätemättömyys ensisijaisena vaatimuksena ja suoritusten palauttaminen liitännäisvaatimuksena). Toista näistä poikkeuksista sovelletaan silloin, kun on kyse sopimuksista, joiden täyttäminen on jatkuvaa, jolloin on objektiivisesti mahdotonta vaatia yhden suorituksen palauttamista (esimerkiksi kiinteistön vuokra) ja jolloin toista suoritusta ei näin ollen voida myöskään palauttaa, mikä estää sen, että jompikumpi osapuoli saa perusteetonta etua.

2. Ehdottoman pätemättömyyden soveltaminen

39. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että Romanian kansallisessa oikeuskäytännössä on selvästi pyritty rinnastamaan kohtuuttomien ehtojen sivuuttaminen ehdottoman pätemättömyyden järjestelmään.

40. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa lisäksi, että vaikka direktiivissä säädetään, että kohtuuton sopimusehto *ei sido kuluttajaa* siinä mielessä, että tällaisen ehdon perusteella kuluttajalle ei voi syntyä velvollisuuksia ja että hän voi sivuuttaa sen, mikä viittaa suhteellisen tehottomuuden käsitteeseen, kun otetaan huomioon Romanian oikeuden mukaiset pätemättömyyden ja suhteellisen tehottomuuden ominaispiirteet, pätemättömyys seuraamuksena vaikuttaa olevan direktiivin järjestelmän mukainen.

41. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa myös direktiivin 93/13 7 artiklan 2 kohtaan ja toteaa, että jäsenvaltiot määrittelevät prosessiautonoman mukaisesti riittävät ja tehokkaat keinot, jotta henkilöt voivat nostaa kanteen tuomioistuimessa saadakseen ratkaisun ehtojen kohtuuttomuudesta. Se toteaa, että laissa nro 193/2000 ei mainita nimenomaisesti pätemättömyyden soveltamista seuraamuksena mutta että kyseisen lain 12 §:n 4 momentin säännöksissä viitataan tämän seuraamuksen soveltamiseen.

42. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa lisäksi, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa on pidettävä sääntönä, joka rinnastetaan sellaisiin kansallisiin säännöksiin, joiden katsotaan kansallisessa oikeusjärjestyksessä kuuluvan oikeusjärjestyksen perusteisiin.⁸ Se selittää tässä yhteydessä, että koska kansallisen tuomioistuimen on viran puolesta valvottava ehtojen mahdollista kohtuuttomuutta, kansallisessa oikeuskäytännössä on noudatettu ehdotonta pätemättömyyttä koskevaa oikeudellista järjestelmää.

⁸ Tuomio 30.5.2013, Asbeek Brusse ja de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, 44 kohta) ja tuomio 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo ym. (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 54 kohta).

Samoin kansallisessa oikeuskirjallisuudessa katsotaan, että elinkeinonharjoittajilla on velvollisuus olla sisällyttämättä kuluttajasopimukseen kohtuuttomia ehtoja, koska oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluvassa pakottavassa oikeussäännössä on asetettu tällainen velvoite, jonka rikkomisesta seuraa tällaisten ehtojen ehdoton pätemättömyys.⁹

43. Näin ollen henkilö, joka väittää olevansa luottosopimuksessa kuluttajan asemassa, voisi milloin tahansa saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi sopimusehdon kohtuuttomuuden toteamista koskevan kanteen. Sen jälkeen, kun sopimusehto on todettu kohtuuttomaksi, sopimukseen sisältyvän sopimusehdon ehdoton pätemättömyys merkitsee vastaavien kansallisten periaatteiden soveltamista, ja niihin kuuluu restitutio in integrum -periaate.

3. Pätemättömyyden soveltamisen vaikutukset, kun kyseessä on kokonaan täytetty sopimus

44. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin korostaa sitä, että pääasioille on ominaista se, että näiden riita-asioiden taustalla olevat sopimukset oli täytetty ennen asioiden saattamista kansallisten tuomioistuinten käsiteltäväksi. Se toteaa, että kansallisessa oikeuskäytännössä on kehitetty useita erilaisia ratkaisuja, kun kyse on kokonaan täytettyyn sopimukseen sisältyvän ehdon kohtuuttomaksi toteamisen vaikutuksista.

45. Yhden oikeuskäytännössä vallitsevan suuntauksen mukaan kohtuuttomaksi toteamisen seuraamuksena olisi ehdoton pätemättömyys. Tästä seuraa, että koska kannetta, jolla vedotaan ehdottomaan pätemättömyyteen, ei koske vanhentumisaika, palauttamiskanteeseen ei sovellettaisi vanhentumisaikaa.

46. Toinen oikeuskäytännön suuntaus perustuu tulkintaan, jonka mukaan sopimusehtojen kohtuuttomuuden toteamisesta määrättävä seuraamus on sui generis -seuraamus, jonka vaikutukset kohdistuvat tulevaisuuteen mutta jolla ei kyseenalaisteta jo tehtyjä suorituksia, kuten pätemättömyyttä koskevan seuraamuksen tapauksessa.

47. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan on mahdollista hyväksyä tulkinta, jonka mukaan hetki, jolloin sopimus päättyy, koska se on täytetty kokonaan tai velkasumma on maksettu ennaikaisesti takaisin, on ajankohta, jolloin lainanottajaa ei enää pidettäisi elinkeinonharjoittajana nähden heikompana osapuolena ja hän olisi vapaa kaikista velvoitteista elinkeinonharjoittajaa kohtaan. Tämä olisi siis ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämän tulkinnan mukaan objektiivinen ajankohta, josta lähtien kuluttajan täytyi tietää tai hänen olisi pitänyt tietää kohtuuttoman sopimusehdon olemassaolosta.

48. Tämän tulkinnan mukaan ehdotonta pätemättömyyttä koskeva kanne, jolla kuluttaja voi vaatia sopimusehtojen kohtuuttomuuden toteamista, voidaan nostaa ilman mitään ajallista rajoitusta, kun taas kanne tällaisten ehtojen perusteella tehtyjen suoritusten palauttamisesta olisi nostettava sopimuksen voimassaolon päättymistä seuraavan kolmen vuoden aikana.

49. Lisäksi on huomattava, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan osoituksena unionin oikeuden välittömästä soveltamisesta on se, että on otettu huomioon ajankohta, jona sopimusehtojen kohtuuttomuuteen liittyvien varallisuus oikeudellisten vaatimusten vanhentumisaika alkaa kulua, jolloin ei ole sovellettu sen kanssa ristiriidassa olevaa kansallista lakia. Kyseinen tuomioistuin toteaa kuitenkin myös, että sen tulkinnan taustalla on pyrkimys noudattaa oikeusvarmuuden periaatetta. Tältä osin se ei viittaa unionin oikeuden oikeusvarmuuden

⁹ Ks. Voiculescu, I. C., ”Unfair terms in contracts concluded between traders and consumers” teoksessa *Romanian and European Law, Journal of Advanced Research in Law and Economics*, nide 3(2), 2012, s. 57. Ks. vastaavasti Marcusohn, V., ”The effects of unfair terms on the binding force principle of contracts”, *Union of Jurists of Romania. Law Review*, nide 9(1), 2019, s. 34. Huomautan, että viimeksi mainittu kirjoittaja mainitsee sivulla 33, että kansallisessa oikeuskirjallisuudessa on harkittu myös sovellettavaksi seuraamusta, jonka mukaan kohtuuttomat ehdot katsotaan ehdoiksi, joista ei ole sovittu.

periaatteeseen vaan siviilioikeudellisten oikeussuhteiden varmuuden periaatteeseen tai kaupan varmuuden periaatteeseen. Lisäksi se mainitsee useita tuomioita, joissa unionin tuomioistuin on katsonut, että se, että oikeussuojakeinojen käyttämiselle asetetaan kohtuulliset preklusiiviset määräajat, joilla edistetään oikeusvarmuutta, on unionin oikeuden mukaista.¹⁰ Näissä tuomioissa unionin tuomioistuin on viitannut oikeusvarmuuden periaatteeseen kansallisen tuomioistuinjärjestelmän perustana olevana periaatteena.¹¹ Näin ollen on katsottava, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin perustaa kansallisia säännöksiä koskevan tulkintansa oikeusvarmuuden periaatteeseen, jota sovelletaan Romanian oikeudessa ja joka on kyseisen jäsenvaltion siviilioikeusjärjestelmän perusta.

C Direktiivin 93/13 sovellettavuus täytettyihin sopimuksiin

1. Kuluttajan asema ja direktiivin 93/13 sovellettavuus

50. Kuten tämän ratkaisuehdotuksen 27 kohdassa olen todennut, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että sen ennakkoratkaisukysymyksiä on tarkasteltava siltä kannalta, onko päättäneen sopimuksen osapuoli edelleen direktiivin 93/13 2 artiklan b alakohdassa tarkoitettu kuluttaja. Tällä viitataan valittajien esittämään väitteeseen, jonka mukaan luotonottaja menettää kuluttajan aseman ja näin ollen myös direktiivin 93/13 tarjoaman suojan sen jälkeen, kun luottosopimus on kokonaisuudessaan täytetty.

51. On totta, että direktiivin 93/13 2 artiklan b alakohdan mukaan kuluttajalla tarkoitetaan ”luonnollista henkilöä, joka tämän direktiivin kattamia sopimuksia tehdessään ei harjoita ammatti- tai liiketoimintaa”. Siitä, että lainsäätäjä on käyttänyt indikatiivin preesenssiä tässä määritelmässä, valittajat näyttävät päättelevän, ettei sopimuksen tehnyt henkilö enää kyseisen sopimuksen täyttämisen jälkeen toimi sopimuksen puitteissa eikä näin ollen ole enää kyseisessä direktiivissä tarkoitettu ”kuluttaja”.

52. Myös se on totta, että jäsenvaltiot velvoitetaan direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa säätämään, että ”elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti”. Kyseisen säännöksen mukaan jäsenvaltioiden on myös varmistettava, että kohtuuttomat ehdot sisältävä sopimus jää ”osapuolia sitovaksi”. Valittajat näyttävät tulkitsevan lainsäätäjän käyttämää sanamuotoa siten, että tämä säännös koskee yksinomaan sopimuksia, joita ei vielä ole täytetty, ja että jos sopimus päättyy, lähtökohtaisesti ei ole enää tarpeen varmistaa sitä, etteivät kohtuuttomat ehdot enää sido kuluttajaa, eikä sitä, että sopimus sitoo edelleen sopimuspuolia.

53. Katson kuitenkin, ettei kannata pohtia sitä, säilyttääkö direktiivin 93/13 2 artiklan b alakohdassa tarkoitettuna kuluttajana sopimuksen tehnyt henkilö kyseisessä säännöksessä tarkoitettuna kuluttajan aseman sopimuksen täysimääräisen täyttämisen jälkeen, vaan on pohdittava sitä, eikö direktiivissä enää suojata tällaista henkilöä sen jälkeen, kun hänen tekemänsä sopimus on täytetty kokonaisuudessaan.

10 Ks. tuomio 6.10.2009, *Asturcom Telecomunicaciones* (C-40/08, EU:C:2009:615, 41 kohta) ja tuomio 21.12.2016, *Gutiérrez Naranjo* ym. (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 69 kohta).

11 Ks. tuomio 6.10.2009, *Asturcom Telecomunicaciones* (C-40/08, EU:C:2009:615, 39 kohta). Ks. myös implisiittisesti vastaava tuomio 21.12.2016, *Gutiérrez Naranjo* ym. (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 67 kohta).

54. Itse asiassa on ensinnäkin niin, että useimpien yksityisoikeudellisten järjestelmien mukaan sopimus päättyy, kun kaikki tästä sopimuksesta johtuvat velvoitteet on täytetty,¹² vaikka onkin otettava huomioon se, että sopimus on ollut sen täyttämisen yhteydessä toteutettujen suoritusten perusta. Kokonaisuudessaan täytetty sopimus pysyy nimittäin siinä mielessä sitovana, että se on edelleen aikaisemmin toteutettujen suoritusten perusta. Sopimuksen täysimääräinen täyttäminen ei myöskään muuta sitä tosiseikkaa, että kyseisen sopimuksen tehnyt henkilö on ollut sopimusvelvoitteitaan täyttäessään kiistatta ”sopimuspuoli”.

55. Vaikka kohtuuttomaksi todettu ehto on ollut sopimuksen täyttämisen yhteydessä tapahtuneen suorituksen perusta, se seikka, että sopimus on jo täytetty, ei lievennä tämän ehdon kohtuuttomuutta. On aina olemassa intressi todeta kyseiseen sopimukseen sisältyvät ehdot kohtuuttomiksi ja tarvittaessa pitää kyseinen sopimus muilta osin sitovana. Direktiivin 93/13 säännöksiä on luettava tämän logiikan mukaisesti.

56. Toiseksi valittajat väittävät myös, että kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välillä voi olla epätasapainoa vain sopimusta tehtäessä ja sen täyttämisen aikana. Näin ollen direktiivin 93/13 soveltaminen päättyisi sopimuksen täyttämisen jälkeen, koska sitä ei tarvittaisi tällaisen epätasapainon korjaamiseksi. Valittajat esittävät tässä kohdin unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä koskevan tulkintansa, jonka mukaan direktiivillä 93/13 toteutettu suojajärjestelmä perustuu ajatukseen siitä, että kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välinen suhde on epätasapainoinen¹³ ja että kyseinen direktiivi koskee sopimuksia, joissa epätasapaino on huomattava.¹⁴

57. Samasta unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä kuitenkin ilmenee, että kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikompi osapuoli sekä neuvotteluaseman että tietojen puolesta, mikä johtaa kuluttajan sitoutumaan elinkeinonharjoittajan ennakolta laatimiin sopimusehtoihin ilman, että hän voisi vaikuttaa niiden sisältöön.¹⁵ Sopimuksen täyttäminen ei muuta taannehtivasti sitä tosiseikkaa, että kuluttaja on ollut sopimuksen tekohetkellä tällainen heikompi osapuoli. Lisäksi kohtuuttomat ehdot, jotka aiheuttavat huomattavan epätasapainon ja joihin kuluttaja sitoutuu, päättyvät sopimukseen juuri tällaisessa asiayhteydessä.¹⁶ Kuten tämän ratkaisuehdotuksen 54 kohdassa esitetystä seikoista ilmenee, sopimuspuolten sopimuksen täyttämisen aikana tekemät suoritukset toteutetaan tällaisten ehtojen perusteella.

58. Jos katsottaisiin, että sopimusehtoja ei voida todeta kohtuuttomiksi sopimuksen täyttämisen jälkeen, se johtaisi tilanteeseen, jossa mitään näiden ehtojen perusteella tehtyä suoritusta ei voitaisi riitauttaa ja ne kaikki olisivat lopullisia. Tässä yhteydessä on todettava, että – kuten Puolan hallitus huomauttaa – tietyt sopimukset täytetään välittömästi sopimusten tekemisen jälkeen tai jopa niiden tekohetkellä. Tämä koskee erityisesti myyntisopimusta. Jos noudatettaisiin valittajien tulkintaa, jonka mukaan direktiiviä 93/13 lakataan soveltamasta sen jälkeen, kun tällainen sopimus on täytetty kokonaisuudessaan, tästä seuraisi, ettei kyseisen sopimuksen osapuolella olisi edes teoreettista mahdollisuutta nostaa tehokasta kannetta ennen sopimuksen päättymistä. Mikään tässä direktiivissä ei kuitenkaan osoita, että nämä sopimukset jäisivät sen soveltamisalan ulkopuolelle.

12 Ks. Euroopan yksityisoikeuden alan vakiomuotoisten sääntöjen (yhteinen viitekehysluonnos Euroopan sopimusoikeudelle), jotka laadittiin muun muassa käyttäen oikeusvertailevaa lähestymistapaa, 2:114 §, jonka mukaan velvoite lakkaa, kun sopimus on täytetty kokonaan, jos täyttäminen on veloitteen ehtojen mukaista tai luonteeltaan sellaista, että velallinen saa laillisesti pätevän vapautuksen velasta. Ks. Von Bar, Ch., Clive, E. ja Schulte-Nölke, H. ym. (toim.), *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, Outline Edition, München, Sellier European Law Publishers, 2009, s. 282. Nämä säännökset ovat johtaneet Euroopan yksityisoikeuden alan vakiomuotoisiin sääntöihin (yhteinen viitekehysluonnos Euroopan sopimusoikeudelle), jotka on laadittu muun muassa oikeusvertailun avulla.

13 Ks. tuomio 27.6.2000, Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, 25 kohta) ja tuomio 26.10.2006, Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, 25 kohta).

14 Ks. tuomio 16.1.2014, Constructora Principado (C-226/12, EU:C:2014:10, 23 kohta).

15 Ks. tuomio 27.6.2000, Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, 25 kohta) ja tuomio 26.10.2006, Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, 25 kohta).

16 Samasta syystä sopimusehtojen kohtuuttomuutta arvioidaan ottamalla huomioon sopimuksetekohetkellä kaikki sopimuksen tekoon liittyvät olosuhteet. Ks. vastaavasti tuomio 20.9.2017, Andriuc ym. (C-186/16, EU:C:2017:703, 53 ja 54 kohta).

59. Kolmanneksi direktiivissä 93/13 jäsenvaltiot velvoitetaan säätämään riittävistä ja tehokkaista keinoista ”kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa”, kuten ilmenee direktiivin 7 artiklan 1 kohdasta, luettuna yhdessä sen johdanto-osan 24. perustelukappaleen kanssa. Tällaisilla keinoilla on oltava elinkeinonharjoittajien kannalta ehkäisevä vaikutus.¹⁷ Tulkinta, jonka mukaan tätä direktiiviä lakataan soveltamasta sopimuksen täyttämisen jälkeen, voisi haitata direktiivin pitkän aikavälin tavoitteen toteutumista. On otettava huomioon, että kuluttaja, joka ei ole varma sopimusehtojen kohtuuttomuudesta ja pelkää elinkeinonharjoittajan nostavan kanteen häntä vastaan, pyrkii täyttämään sopimusvelvoitteensa.

2. Direktiivin 93/13 suojasta ja direktiivin soveltamisesta luopuminen

60. On vielä huomattava, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii, voiko sopimuksen päättymistapa vaikuttaa direktiivin 93/13 sovellettavuuteen. Kyseinen tuomioistuin viittaa tässä velan ennaikaiseen takaisinmaksuun ja sopimuksen täysimääräiseen täyttämiseen sovitussa määräajassa.

61. Tulkinnan, jonka mukaan direktiiviä 93/13 lakattaisiin soveltamasta sopimuksen vapaaehtoisen täyttämisen jälkeen, pitäisi mielestäni perustua ajatukseen siitä, että kuluttaja, joka täyttää kohtuuttomia ehtoja sisältävän sopimuksen, luopuu implisiittisesti hänelle tässä direktiivissä annetusta suojasta.

62. Unionin tuomioistuin on kuitenkin jo tehnyt selväksi oikeuskäytännössään, että voidakseen luopua tehokkaalla tavalla direktiivillä 93/13 annetusta suojasta kuluttajan on annettava vapaa ja tietoinen suostumus kyseisessä direktiivissä säädetyn seuraamuksen soveltamatta jättämiseen.¹⁸ Ei voida olettaa, että kuluttaja sopimusvelvoitteitaan täyttäessään huomaisi sopimuksen sisältämien ehtojen olevan kohtuuttomia. Ei myöskään voida katsoa, että sopimusta täyttämällä kuluttaja antaisi muuta suostumusta kuin sen, että haluaa täyttää kyseisen velvoitteen. Kuluttaja voi täyttää velvoitteensa vilpittömässä mielessä tai tehdä sen välttääkseen vaaran siitä, että elinkeinonharjoittaja nostaa kanteen häntä vastaan.

63. Näin ollen se, että sopimus on täytetty vapaaehtoisesti, ei sinänsä estä direktiivin 93/13 soveltamista eikä poista suojaa, joka kyseisellä direktiivillä annetaan henkilölle, joka on tehnyt kyseisen sopimuksen mainitun direktiivin 2 artiklan b alakohdassa tarkoitettuna kuluttajana.

3. Alustavat päätelmät direktiivin 93/13 sovellettavuudesta

64. Edellä esitetystä seuraa, että direktiiviä 93/13 sovelletaan myös kokonaan täytettyihin sopimuksiin. Syynä kyseisen direktiivin sovellettavuuteen on se, että sopimuksen tekee kuluttaja. Sopimuksen täysimääräinen täyttäminen ei estä direktiivin soveltamista. On kuitenkin erotettava toisistaan direktiivin sovellettavuus kokonaan täytettyihin sopimuksiin ja jäsenvaltioiden mahdollisuus ottaa kansallisella tasolla käyttöön vanhentumisaikoja, joiden avulla palauttamiskanteiden nostamista voidaan rajoittaa ajallisesti.

¹⁷ Ks. vastaavasti tuomio 27.6.2000, Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, 28 kohta).

¹⁸ Katso tuomio 4.6.2009, Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, 33 kohta); tuomio 21.2.2013, Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, 35 kohta) ja tuomio 3.10.2019, Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819, 53 kohta). Ks. myös ratkaisuehdotukseni yhdistetyissä asioissa Sales Sinués ja Drame Ba (C-381/14 ja C-385/14, EU:C:2016:15, 69 kohta). Tästä oikeuskäytännöstä ilmenee, että kuluttaja voi aina luopua hänelle direktiivillä 93/13 annetusta suojasta. Kuten tämän ratkaisuehdotuksen 36 kohdasta ilmenee, Romanian oikeuden mukaisesta ehdotonta pätemättömyyttä koskevan järjestelmän mukaisesta seuraamuksesta ei ilmeisesti ole mahdollista luopua.

D Jäsenvaltioiden prosessiautonomian rajoitukset

65. Unionin oikeudessa ei ole yhdenmukaistettu sääntöjä, joita sovelletaan sopimusehdon väitetyn kohtuuttomuuden tutkimiseen. Kunkin jäsenvaltion sisäisessä oikeusjärjestyksessä annetaan prosessiautonomiaa koskevan periaatteen nojalla tällaisia sääntöjä, jotka eivät saa olla epäedullisempia kuin samankaltaisia kansallisen oikeuden piiriin kuuluvia tilanteita koskevat säännöt (vastaavuusperiaate), eikä niillä saa tehdä unionin oikeudessa kuluttajille annettujen oikeuksien käyttämistä käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi (tehokkuusperiaate).¹⁹

66. Katson, että kun otetaan huomioon oikeusvarmuuden periaate, johon ennakkoratkaisua pyytäneet tuomioistuimet on vedonnut, on ratkaistava, onko se, että kohtuuttomaksi todetun ehdon perusteella suoritettujen maksujen palauttamista koskevaa kannetta koskee vanhentumisaika, yhteensopiva näiden kahden periaatteen kanssa, ja tämän jälkeen on tutkittava tästä näkökulmasta, voiko jäsenvaltio säätää kolmen vuoden vanhentumisajasta, joka lasketaan siitä hetkestä lukien, jolloin sopimus lakkaa.

1. Tehokkuusperiaate

a) Vanhentumisaikojen tarkastelu tehokkuusperiaatteen kannalta

67. Unionin tuomioistuin on oikeuskäytännössään myöntänyt, ettei direktiivin 93/13 mukainen kuluttajansuoja ole absoluuttinen.²⁰ Tässä yhteydessä unionin tuomioistuin on katsonut, että se seikka, että erityiseen menettelyyn sisältyy tiettyjä menettelyllisiä vaatimuksia, joita kuluttajan on noudatettava vedotakseen oikeuksiinsa, ei kuitenkaan merkitse sitä, että nämä vaatimukset eivät olisi tehokkuusperiaatteen mukaisia²¹ tai että kuluttaja ei nauttisi tehokasta oikeussuojaa.²² Se, että kuluttajalta edellytetään tiettyä tarkkaavaisuutta etujensa turvaamisessa, ei siis loukkaa tehokkuusperiaatetta eikä oikeutta tehokkaisuuteen oikeussuojakeinoihin. Näin on esimerkiksi silloin, kun kuluttajalta vaaditaan lisäponnisteluja pyrittäessä yleisen edun mukaiseen hyvään oikeudenkäyttöön ja ennakoitavuuteen.²³ Tutkittaessa tehokkuusperiaatteen noudattamista kansallisen oikeuden säännöksissä, joilla lainsäätäjät on pannut direktiivin 93/13 täytäntöön, onkin tarvittaessa otettava huomioon kansallisen tuomioistuinjärjestelmän perustana olevat periaatteet, joita ovat muun muassa puolustautumisoikeuksien suojaaminen, oikeusvarmuuden periaate ja oikeudenkäynnin moitteeton kulku.²⁴

19 Ks. vastaavasti tuomio 5.12.2013, Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León (C-413/12, EU:C:2013:800, 30 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). On totta, että direktiivin 93/13 osalta unionin tuomioistuin on viimeaikaisessa oikeuskäytännössään viitannut pikemminkin tehokkaita oikeussuojakeinoja koskevaan oikeuteen (ks. tuomio 13.9.2018, Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, 57 kohta ja tuomio 3.4.2019, Aqua Med, C-266/18, EU:C:2019:282, 47 kohta) tai tehokkaaseen oikeussuojaan (ks. tuomio 31.5.2018, Sziber, C-483/16, EU:C:2018:367, 35 kohta), sellaisina kuin niistä määrätään Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklassa. Nämä viittaukset on tehty sellaisten ennakkoratkaisukysymysten yhteydessä, jotka koskevat sopimusehdon kohtuuttomuuden toteamista koskevia yksityiskohtaisia menettelysääntöjä. Unionin tuomioistuin on tällöin keskittynyt siihen, johtavatko menettelyä koskevat yksityiskohtaiset säännöt siihen, että on olemassa huomattava riski siitä, että kuluttaja luopuu puolustamasta tehokkaasti oikeuksiaan tuomioistuimessa, jonka käsiteltäväksi elinkeinonharjoittaja on asian saattanut. Ks. tuomio 13.9.2018, Profi Credit Polska (C-176/17, EU:C:2018:711, 61 kohta) ja tuomio 3.4.2019, Aqua Med (C-266/18, EU:C:2019:282, 54 kohta). On kuitenkin vaikea määrittää, millä tavoin perusoikeuskirjan 47 artiklasta johtuvat vaatimukset nivoutuvat yhteen tehokkuusperiaatteesta johtuvien vaatimusten kanssa direktiivin 93/13 yhteydessä. Ks. erityisesti ratkaisuehdotukseni Finanmadrid EFC (C-49/14, EU:C:2015:746, 85 kohta). Katson, että kun on kyse kuluttajien nostamien kanteiden vanhentumisajoista, riittää, että viitataan tehokkuusperiaatteeseen, kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ehdottaa kysymyksissään. Tehokkaita oikeussuojakeinoja koskevaan oikeuteen tai tehokkaaseen oikeussuojaan perustuva lähestymistapa johtaisi siihen, että asetettaisiin samanlaisia tai toisistaan vaikeasti erotettavissa olevia vaatimuksia.

20 Ks. vastaavasti tuomio 31.5.2018, Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367, 50 kohta).

21 Ks. vastaavasti tuomio 1.10.2015, ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637, 62 kohta). Ks. vastaavasti myös tuomio 6.10.2009, Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, 47 kohta).

22 Ks. vastaavasti tuomio 31.5.2018, Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367, 50 ja 51 kohta).

23 Ks. vastaavasti tuomio 12.2.2015, Baczó ja Vizsnyiczai (C-567/13, EU:C:2015:88, 51 kohta).

24 Ks. vastaavasti tuomio 5.12.2013, Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León (C-413/12, EU:C:2013:800, 34 kohta); tuomio 6.10.2009, Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, 39 kohta) ja tuomio 18.2.2016, Finanmadrid EFC (C-49/14, EU:C:2016:98, 44 kohta).

68. Direktiiviin 93/13 perustuvien oikeussuojakeinojen ajallisista rajoituksista on todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan se, että oikeussuojakeinojen käyttämiselle asetetaan kohtuulliset preklusiiviset määräajat oikeusvarmuuden edistämiseksi, ei tee unionin oikeusjärjestyksessä annettujen oikeuksien käyttämistä käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi.²⁵

69. Tämän perusteella voi päätellä, että tehokkuusperiaatteen näkökulmasta ja siltä osin kuin oikeusvarmuuden periaate on kansallisen tuomioistuinjärjestelmän perustana ja edellyttää sitä, unionin oikeuteen perustuvien oikeussuojakeinojen käytön ajallinen rajoittaminen on lähtökohtaisesti sallittua. Tätä varten asetettujen määräaika-ajan on oltava unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössään käyttämää sanamuotoa käyttäen ”kohtuullisia”, eli unionin oikeusjärjestyksessä annettujen oikeuksien käyttäminen ei niitä noudatettaessa saa osoittautua käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi. Onkin ratkaistava, voidaanko kolmen vuoden vanhentumisaikaa, joka alkaa kuluu kokonaan täytettyjen sopimusten osalta sopimuksen päättymisestä, pitää kyseisessä oikeuskäytännössä tarkoitettuna ”kohtuullisena” määräaikana.

b) Vanhentumisaajan kohtuullisuus

70. Unionin tuomioistuin on jo todennut erilaisissa asiayhteyksissä, että kansallisesti sovellettu kolmen vuoden preklusiivinen määräaika tai vanhentumisaika näyttää olevan kohtuullinen.²⁶ Määräajan kohtuullisuutta ja näin ollen myös yhdenmukaisuutta tehokkuusperiaatteen kanssa ei kuitenkaan voida arvioida yksinomaan määräajan keston perusteella. On tärkeää ottaa huomioon kaikki kyseiseen määräaikaan liittyvät seikat eli määräajan kulumisen käynnistävä tapahtuma, tapahtumat, jotka katkaisevat tai keskeyttävät vanhentumisaajan kulumisen, sekä tarvittaessa määräajan noudattamatta jättämisen seuraukset ja mahdollisuus palauttaa määräaika.²⁷ Kaikki nämä seikat voivat tehdä kuluttajille direktiivillä 93/13 annettujen oikeuksien käyttämisen käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi.

71. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii tässä yhteydessä ainoastaan määräajan kulumisen käynnistävä tapahtumaa ja vanhentumisaajan kestoa. Tämän vuoksi lähdän arvioinnissani olettamasta, että mitään sellaista, mikä voisi katkaista tai keskeyttää kyseisen määräajan, ei ole tapahtunut. Täydennykseksi huomautan vielä, ettei ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ilmoita, että sopimusehtojen kohtuuttomuuden toteamista koskevan kanteen nostaminen keskeyttää palauttamista koskevaan kanteeseen sovellettavan vanhentumisaajan kulumisen.

72. Sen määrittämiseksi, onko vanhentumisaika kaikkien siihen liittyvien yksityiskohtaisten sääntöjen kanssa tehokkuusperiaatteen mukainen, on otettava huomioon se, että vanhentumisaajat ja niiden soveltamista koskevat yksityiskohtaiset säännöt on mukautettava kyseisen alan erityispiirteisiin, jotta unionin oikeuden asiaan liittyvät säännökset eivät menettäisi täysimääräistä vaikutustaan.²⁸

25 Ks. vastaavasti tuomio 6.10.2009, Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, 41 kohta) ja tuomio 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo ym. (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 69 kohta).

26 Ks. tuomio 15.4.2010, Barth (C-542/08, EU:C:2010:193, 28 ja 29 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Yhteisöjen tuomioistuin on lisäksi katsonut tuonti- tai vientitullien palauttamisen yhteydessä, että perusteettomasti kannettujen tullien palauttamisvaatimusta koskeva kolmen vuoden vanhentumisaika ei ole tehokkuusperiaatteen vastainen, vaikka kyse oli ajanjaksosta, jota lain mukaan ei voitu missään olosuhteissa pidentää ylivoimaisen esteen vuoksi. Ks. tuomio 9.11.1989, Bessin ja Salson (386/87, EU:C:1989:408, 17 kohta).

27 Ks. vastaavasti tuomio 28.3.2019, Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:263, 45 kohta), jossa todetaan, että vanhentumisaajat ovat kilpailusääntöjen rikkomisesta aiheutuneen vahingon korvaamista koskevan vaateen toteuttamiseen liittyviä sääntöjä. Ks. vastaavasti myös julkisasiamies Sharpstonin ratkaisuehdotus Cargill Deutschland (C-360/18, EU:C:2019:648), jossa todetaan, että on olemassa painavia syitä, jotka osoittavat, että vanhentumisaikoja koskeviin säännöksiin olisi sisällyttävä säännöt, joissa määritetään vanhentumisaajan kesto, ajankohta, josta se alkaa kuluu, ja tapahtumat, jotka katkaisevat tai keskeyttävät vanhentumisaajan kulumisen.

28 Ks. vastaavasti tuomio 28.3.2019, Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:263, 47 ja 53 kohta). Tässä tuomiossa unionin tuomioistuin on katsonut kilpailuoikeuden osalta, että kolmen vuoden vanhentumisaika, joka yhtäältä alkaa kuluu sinä päivänä, jona vahinkoa kärsinyt on tullut tietoiseksi oikeudestaan korvaukseen, vaikka rikkomiseen syylistynyt ei ole tiedossa, ja jonka kulumista ei toisaalta voida keskeyttää eikä katkaista kansallisessa kilpailuviranomaisessa vireillä olevan menettelyn ajaksi, tekee korvausvaateen toteuttamisen käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi.

73. Se, että kuluttajalta edellytetään tiettyä tarkkaavaisuutta etujensa turvaamisessa, ei ole ristiriidassa direktiivin 93/13 säännösten kanssa.²⁹ Kolmen vuoden vanhentumisaika, joka alkaa kulua sopimuksen päättymisajankohdasta, näyttää olevan lähtökohtaisesti riittävä, jotta kuluttaja, joka ei ole tietoinen oikeuksistaan ja/tai sopimusehtojen kohtuuttomuudesta, voi selvittää sopimusehtojen laillisuuden ja arvioida, onko kanteen nostaminen tarkoituksenmukaista. Jotta tämä olisi mahdollista kuluttajalle, vanhentumisaika ja kaikki sen soveltamissäännöt on vahvistettava etukäteen, ja niiden on oltava etukäteen tiedossa.³⁰ Ne voidaan siis vahvistaa ainoastaan lailla tai tätä lakia koskevalla vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenevällä tulkinnalla.

74. Tällöin kuluttaja voi ennen sopimuksen päättymisestä laskettavan kolmen vuoden määräajan päättymistä harkita, nostaako hän kansallisessa tuomioistuimessa kanteen, jossa vaaditaan sopimusehtojen kohtuuttomuuden toteamista, jotta voidaan määrittää elinkeinonharjoittajaa sitovalla tavalla, onko tämä sisällyttänyt sopimukseen direktiivin 93/13 vastaisia ehtoja. Jollei ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen selvityksistä muuta johdu, vaikuttaa siltä, että ennakkoratkaisukysymyksissä tarkoitettu vanhentumisaika, jota sovelletaan palauttamiskanteisiin, ei keskeydy silloin, kun kuluttaja nostaa kanteen sopimusehtojen kohtuuttomuuden toteamiseksi. Voi siis käydä niin, että odottaessa tällaista sitovaa ratkaisua sopimusehtojen kohtuuttomuudesta kuluttajan palauttamiskanne voi vanhentua sopimusehtojen kohtuuttomuuden toteamista koskevan menettelyn keston vuoksi. On siis olemassa vähäistä suurempi vaara, että kyseinen kuluttaja ei nosta ajoissa kannetta vedotakseen direktiiviin 93/13 perustuviin oikeuksiinsa sellaisten syiden vuoksi, jotka eivät ole hänen omassa määräysvallassaan.

75. Tällä varauksella se tämän ratkaisuehdotuksen 64 kohdassa esitetyistä huomioista ilmenevä seikka, että direktiiviä 93/13 sovelletaan myös kokonaan täytettyihin sopimuksiin, ei ole esteenä sille, että jäsenvaltio säätää vanhentumisaajan palauttamiskanteelle, jolla kyseinen direktiivi pannaan täytäntöön kansallisella tasolla. Nyt käsiteltävissä asioissa ei ole kyse sellaisen kanteen ajallisesta rajoittamisesta, jolla kuluttaja voi vaatia sopimusehtojen kohtuuttomuuden toteamista. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaaakin, että tällainen kanne voidaan nostaa ilman mitään ajallista rajoitusta ja että jos vanhentumisaika on päättynyt, kuluttajan saama korvaus on luonteeltaan aineeton ja siihen liittyy varoittava vaikutus elinkeinonharjoittajiin nähden. Lisäksi laista nro 193/2000 ilmenee, että kuluttaja voi vedota sopimusehdon pätemättömyyteen myös liitännäisesti. Tästä voi päätellä, että palauttamiskanteisiin sovellettavan kolmen vuoden vanhentumisaajan kulumisen ei estä kuluttajaa riitauttamasta elinkeinonharjoittajan vaatimusta, jossa tämä vaatii kuluttajaa täyttämään kohtuuttomaan sopimusehtoon perustuvan velvoitteen. Mikään ei myöskään osoita, että kyseisen määräajan päättymisen estäisi kansallista tuomioistuinta tutkimasta viran puolesta sopimusehtojen kohtuuttomuutta, mikä erottaa nyt käsiteltävät asiat tuomiossa Cofidis³¹ kyseessä olleesta tapauksesta.

76. Unionin tuomioistuin on tosin todennut tuomiossaan Gutiérrez Naranjo ym.,³² jossa oli kyse palauttamista koskevia vaikutuksia ajallisesti rajoittavasta kansallisesta oikeuskäytännöstä, että siitä, että tällainen ehto todetaan kohtuuttomaksi tuomioistuimessa, on lähtökohtaisesti seurattava sen oikeudellisen ja tosiasiallisen tilanteen palauttaminen, jossa kuluttaja olisi, jos tällaista ehtoa ei olisi ollut olemassa. Lisäksi kansallisen tuomioistuimen velvollisuus sivuuttaa kohtuuton sopimusehto, joka velvoittaa perusteettomiksi osoittautuvien summien maksamiseen, sisältää lähtökohtaisesti sen, että nämä määrät on vastaavasti palautettava.

29 Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 67 kohta.

30 Ks. vastaavasti ratkaisuehdotukseni Nencini v. parlamentti (C-447/13 P, EU:C:2014:2022, 81 kohta).

31 Ks. tuomio 21.11.2002, Cofidis (C-473/00, EU:C:2002:705).

32 Ks. tuomio 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo ym. (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 54 kohta).

77. On kuitenkin otettava ensinnäkin huomioon se, että tuomiossa Gutiérrez Naranjo ym.³³ unionin tuomioistuin on korostanut sitä, että palauttamista koskevaa vaikutusta on *lähtökohtaisesti* sovellettava sopimusehtojen kohtuuttomuuden toteamista koskevaan vaatimukseen. Toiseksi on todettava, että kyseisessä tuomiossa tarkoitettu palauttamista koskevien vaikutusten ajallinen rajoittaminen liittyy tiettyyn asiayhteyteen. Vaikuttaa siltä, että tämä rajoitus on seurausta unionin oikeuden tulkinnasta, jonka ylin kansallinen tuomioistuin on esittänyt ja joka noudattaa kriteereitä, joiden täyttämistä unionin tuomioistuin vaatii, kun sitä pyydetään rajoittamaan tuomioidensa ajallisia vaikutuksia.³⁴ Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin haluaa kuitenkin soveltaa nyt käsiteltävissä asioissa pääasioihin kansallisen oikeuden tulkintaa. Kolmanneksi on todettava, että unionin tuomioistuin erottaa mainitussa tuomiossa selvästi toisistaan yhtäältä sen, että unionin oikeussäännön tulkinnan vaikutuksia rajoitetaan ajallisesti, ja toisaalta sen, että sovelletaan menettelysääntöä, esimerkiksi kohtuullista vanhentumisaikaa.³⁵

78. Edellä esitetyn perusteella on katsottava, että direktiiviä 93/13 on tulkittava siten, ettei se ole esteenä sille, että jäsenvaltio säätää, että sopimusehtojen kohtuuttomuuden toteamiseen perustuvaa palauttamiskannetta koskee vanhentumisaika. Mikään ennakkoratkaisupyynnöissä esitetyistä seikoista ei myöskään viittaa siihen, ettei käsiteltävässä asiassa noudatettaisi tehokkuusperiaatetta, kun siinä tulkitaan kansallista lainsäädäntöä siten, että kohtuuttomiin ehtoihin liittyvään palauttamiskanteeseen sovelletaan kolmen vuoden vanhentumisaikaa, joka alkaa kulua siitä, kun kuluttajan elinkeinonharjoittajan kanssa tekemä sopimus päättyy. Tämä riippuu kahden edellytyksen täyttymisestä: ensinnäkin tämä määräaika on keskeytettävä sen menettelyn ajaksi, jossa kuluttaja pyrkii osoittamaan, että kyseiset ehdot ovat kohtuuttomia, ja toiseksi mainitun määräajan ja kaikkien sen soveltamista koskevien yksityiskohtaisten sääntöjen on oltava etukäteen vahvistettuja ja tiedossa.

2. Vastaavuusperiaate

a) Kanteiden samankaltaisuus

79. Vastaavuusperiaate edellyttää, että kaikkia oikeussuojakeinoihin sovellettavia sääntöjä sovelletaan samalla tavalla riippumatta siitä, onko kyse riitautuksesta unionin oikeuden vai kansallisen oikeuden rikkomisen perusteella. Kansallisten tuomioistuinten tehtävänä on tunnistaa ne kansallisen oikeuden mukaiset oikeussuojakeinot, jotka ovat samankaltaisia kuin unionin oikeuteen perustuvat oikeussuojakeinot. Unionin tuomioistuin voi esittää kansalliselle tuomioistuimelle tiettyjä unionin oikeuden tulkintaan liittyviä seikkoja kansallisen tuomioistuimen tehtävänä olevaa arviointia varten.

80. Sen selvittämiseksi, onko vastaavuusperiaatetta noudatettu pääasioissa, on määritettävä, voidaanko kantajien direktiivin 93/13 perusteella nostamia kanteita pitää niiden kohteen, perusteen ja olennaisten seikkojen perusteella samankaltaisina kuin kanteita, jotka nämä kantajat olisivat voineet nostaa kansallisen oikeuden perusteella.³⁶

81. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ei täsmennä nimenomaisesti, mitä oikeussuojakeinoja voidaan pitää samankaltaisina kuin direktiiviin 93/13 perustuvat oikeussuojakeinot. Se toteaa vain, että Romanian tuomioistuimet rinnastavat kohtuuttomien ehtojen kuluttajasopimukseen sisällyttämiseen sovellettavan seuraamuksen ehdottomaan pätemättömyyteen sovellettavaan seuraamukseen. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluvan säännön rikkomista koskevien

33 Ks. tuomio 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo ym. (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 54 kohta).

34 Ks. tuomio 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo ym. (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 70 kohta). Ks. myös julkisasiamies Mengozzin ratkaisuehdotus Gutiérrez Naranjo ym. (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:552, 19 ja 20 kohta).

35 Ks. tuomio 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo ym. (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 69 ja 70 kohta).

36 Ks. vastaavasti tuomio 20.9.2018, EOS KSI Slovensko (C-448/17, EU:C:2018:745, 40 kohta).

kanteiden ja direktiiviin 93/13 liittyvien kanteiden välillä ei ole selvää samankaltaisuutta.³⁷ Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin vertaa kuitenkin toisiinsa näitä kanteita ja ehdottomaan pätemättömyyteen liittyviä kanteita koskevia yksityiskohtaisia sääntöjä. Vaikuttaakin siltä, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mielestä samankaltaisina tai toisiinsa rinnastettavina voidaan pitää näiden kanteiden perustetta (oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluvan säännön rikkominen), kohdetta (kyseisen rikkomisen korjaamista ja sopimusehdon oikeusvaikutusten poistamista) ja niiden olennaisia piirteitä (erityisesti sitä, että kahdella kanteella voidaan vaatia seuraamuksia tästä rikkomisesta ja että tuomioistuimen on otettava rikkominen huomioon viran puolesta). Katson, etteivät ennakkoratkaisupyynnöt sisällä mitään täsmällistä tietoa, jonka perusteella tämä näkemys voitaisiin kyseenalaistaa. Lisäksi vaikuttaa siltä, että osapuolet, jotka ovat esittäneet huomautuksia käsiteltävissä asioissa, eivät myöskään aseta sitä kyseenalaiseksi. Asian lopullinen selvittäminen tältä osin on kuitenkin kyseisen kansallisen tuomioistuimen tehtävä.

b) Vastaavuusperiaatteen noudattaminen

82. On lähtökohtaisesti kansallisten tuomioistuinten tehtävä tarkastaa, ovatko ne menettelysäännöt vastaavuusperiaatteen mukaisia, joilla kansallisessa oikeudessa pyritään varmistamaan, että unionin oikeuteen perustuvat yksityisten oikeudet turvataan. Tämä koskee myös kansallisen oikeuden samankaltaisten oikeussuojakeinojen tunnistamista. Siltä osin kuin pääasian oikeudenkäyntiaineistoon sisältyvät seikat sen sallivat, unionin tuomioistuin voi kuitenkin esittää huomautuksia siitä, ovatko menettelysäännöt tämän periaatteen mukaisia.³⁸

83. Pelkästään se, että unionin oikeuteen perustuvaan oikeussuojakeinoon ja kansalliseen oikeuteen perustuvaan oikeussuojakeinoon sovelletaan samaa vanhentumisaikaa, ei riitä osoittamaan, että vastaavuusperiaatetta noudatetaan. Tämä periaate edellyttää, että kaikkia palauttamiskanteisiin sovellettavia sääntöjä sovelletaan erotuksetta kaikkiin näihin oikeussuojakeinoin.³⁹ Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin selittää, että sen tulkintaa, jonka mukaan yleistä vanhentumisaikaa vastaavaa kolmen vuoden vanhentumisaikaa, joka alkaa kulua sopimuksen päättymisajankohdasta, sovelletaan ainoastaan palauttamiskanteisiin, jotka liittyvät direktiivissä 93/13 tarkoitetulla tavalla kohtuuttomina pidettyihin ehtoihin. Mikään ei myöskään viittaa siihen, että tämä tulkinta vastaisi jotakin tämän ratkaisuehdotuksen 38 kohdassa mainituista poikkeuksista, joilla voitaisiin lieventää sen ajankohdan määrittämistä, josta vanhentumisaika alkaa kulua siltä osin kuin on kyse kanteista, jotka perustuvat kansalliseen ehdotonta pätemättömyyttä koskevaan järjestelmään.

84. Toisin kuin tehokkuusperiaatteen asettamia vaatimuksia, vastaavuusperiaatteesta johtuvia vaatimuksia ei voida lieventää viittaamalla kansallisen järjestelmän perustana oleviin periaatteisiin, kuten oikeusvarmuuden periaatteeseen. Vastaavuusperiaatteen noudattaminen edellyttää nimittäin kansallisen säännön erotuksetonta soveltamista unionin oikeuteen perustuviin menettelyihin ja kansalliseen oikeuteen perustuviin menettelyihin. Olisi vastaavuusperiaatteen tarkoituksen vastaista, jos katsottaisiin, että syrjimätön kohtelu on varmistettu unionin oikeuteen perustuvan oikeussuojakeinon

³⁷ Romanianlaiset tuomioistuimet puolustavat tätä näkemystä sillä, että unionin tuomioistuimen käyttämän sanamuodon mukaan direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan on katsottava olevan sellaisia kansallisia sääntöjä vastaava normi, jotka kuuluvat sisäisessä oikeudessa kansallisen oikeusjärjestyksen perusteisiin. Ks. tuomio 30.5.2013, *Asbeek Brusse ja de Man Garabito* (C-488/11, EU:C:2013:341, 44 ja 45 kohta); tuomio 4.6.2015, *Faber* (C-497/13, EU:C:2015:357, 56 kohta); tuomio 26.1.2017, *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60, 42 ja 43 kohta); tuomio 17.5.2018, *Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen* (C-147/16, EU:C:2018:320, 35 ja 36 kohta) ja tuomio 20.9.2018, *OTP Bank ja OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750, 87 ja 89 kohta). Lisäksi ehdoton pätemättömyys on Romanian oikeudessa seuraamus, jota sovelletaan oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluvan pakottavan oikeussäännön rikkomiseen. Minun on kuitenkin myönnettävä epäileväni, voiko tästä oikeuskäytännöstä seurata, että jäsenvaltion on rinnastettava kohtuuttomiin ehtoihin sovellettava seuraamus seuraamukseen, jota sovelletaan, jos oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluvia sääntöjä ei noudateta. Mielestäni unionin tuomioistuin on oikeuskäytännössään viitannut tällaisiin oikeussääntöihin ainoastaan selittääkseen, miksi kansallisilla tuomioistuimilla on velvollisuus ottaa viran puolesta huomioon sopimusehtojen kohtuuttomuus.

³⁸ Ks. vastaavasti tuomio 10.7.1997, *Palmisani* (C-261/95, EU:C:1997:351, 33 kohta).

³⁹ Ks. vastaavasti tuomio 15.4.2010, *Barth* (C-542/08, EU:C:2010:193, 19 kohta).

osalta siitä huolimatta, että kansalliseen oikeuteen perustuvaa oikeussuojakeinoa kohdellaan eri tavalla. Jos oikeusvarmuuden periaate edellyttää, että vanhentumisaika alkaa kulua tietystä hetkestä, tätä vanhentumisaikaa koskevaa menettelysääntöä on sovellettava erotuksetta tilanteisiin, jotka liittyvät unionin oikeusjärjestykseen perustuviin oikeuksiin ja samankaltaisiin kansallisiin tilanteisiin.

85. Näin ollen käsiteltävissä asioissa vastaavuusperiaatetta on loukattu, koska on selvää, että vanhentumisajan käynnistävän tapahtuman määrittäminen riippuu palauttamiskanteiden perustasta.

86. Edellä esitetyn perusteella on katsottava, että vastaavuusperiaate on esteenä kansalliselle lainsäädännölle tai sen tulkinnalle, jonka mukaan kolmen vuoden vanhentumisaika, jota sovelletaan direktiivissä 93/13 tarkoitetulla tavalla kohtuuttomina pidettyjä sopimusehtoja koskeviin palauttamiskanteisiin, alkaa kulua siitä hetkestä lähtien, jona nämä ehdot sisältävä sopimus päättyy, vaikka kansallisen oikeuden tiettyihin säännöksiin perustuviin samankaltaisiin kanteisiin sovellettava kolmen vuoden vanhentumisaika alkaa kulua vasta siitä hetkestä, jona tuomioistuimessa vahvistetaan kanteiden perusta.

V Ratkaisuehdotus

87. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Tribunalul Specializat Mureșin esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

Asiassa C-698/18:

- 1) Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annettua neuvoston direktiiviä 93/13/ETY on tulkittava siten, ettei se ole esteenä sille, että jäsenvaltio säättää, että sopimusehtojen kohtuuttomuuden toteamiseen perustuvaa palauttamiskannetta koskee vanhentumisaika.
- 2) Tehokkuusperiaate ei ole esteenä sille, että jäsenvaltio säättää, että tällaiseen palauttamiskanteeseen sovelletaan kolmen vuoden vanhentumisaikaa, joka alkaa kulua sopimuksen päättymisajankohdasta, edellyttäen että ensinnäkin tämä määräaika keskeytyy sen menettelyn ajaksi, jossa kuluttaja vaatii kansallista tuomioistuinta toteamaan nämä ehdot kohtuuttomiksi, ja että toiseksi mainittu määräaika ja sen soveltamissäännöt ovat etukäteen määritettyjä ja tiedossa.
- 3) Vastaavuusperiaate on esteenä kansalliselle lainsäädännölle tai sen tulkinnalle, jonka mukaan kolmen vuoden vanhentumisaika, jota sovelletaan direktiivissä 93/13 tarkoitetulla tavalla kohtuuttomina pidettyjä sopimusehtoja koskeviin palauttamiskanteisiin, alkaa kulua siitä hetkestä lähtien, jona nämä ehdot sisältävä sopimus päättyy, vaikka kansallisen oikeuden tiettyihin säännöksiin perustuviin samankaltaisiin kanteisiin sovellettava kolmen vuoden vanhentumisaika alkaa kulua vasta siitä hetkestä, jona tuomioistuimessa vahvistetaan kanteiden perusta.

Asiassa C-699/18 kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa merkitykselliset tosiseikat ovat tapahtuneet ennen valtion liittymistä Euroopan unioniin, unionin tuomioistuin ei ole toimivaltainen vastaamaan ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin.